

Έκταση **111** τ. χλμ. Ανάπτυξη ακτών: **96** χλμ. Κάτοικοι **15.800 (2011: 16.140)**

Τέταρτο σε έκταση νησί των Δωδεκανήσων, με έδαφος ορεινό (Προφήτης Ηλίας 700 μ., Κυρά Ψηλή 650 μ.), η Κάλυμνος βρίσκεται ανάμεσα στη Λέρο και την Κω, βορειοδυτικά της Ρόδου, σε απόσταση 183 ναυτικών μιλίων από τον Πειραιά. Περιβάλλεται από πλήθος μικρά νησιά (κατοικούνται η Ψέριμος και η Τέλενδος, ακατοίκητα τα Γλαρονήσια, ο Καλβρός κ.ά.).

Πρωτεύουσα του νησιού είναι η **Πόθια** ή Ποθαία (ή Κάλυμνος), λιμάνι στον μυχό ενός κόλπου, στα ΝΑ του νησιού. Υπάρχουν ακόμα τα χωριά

Χώ ρα

(παλιά πρωτεύουσα, προφυλαγμένη σε ύψωμα),

Βαθύς

,
Εμπορείος

,
Μασούρι

,
Μυρτιές

και

Πάνορμος

(όλα με όμορφες παραλίες).

Όλον τον χρόνο, το νησί συνδέεται ακτοπλοϊκά με τον Πειραιά (διάρκεια ταξιδιού 12 ω. 30') αλλά και τα υπόλοιπα νησιά του συμπλέγματος των Δωδεκανήσων. Και, με ταχύπλοα, έχει επικοινωνία με την Ικαρία και τη Σάμο. Τα δρομολόγια είναι πιο πυκνά το καλοκαίρι. Η αεροπορική συγκοινωνία εκτελείται μέσω Κω (πτήση 50' από αεροδρόμιο Σπάτων, μετάβαση στο Μαστιχάρι, 5 χλμ. από το αεροδρόμιο Κω και, από εκεί, με καΐκι στην Κάλυμνο, απόσταση 18 μίλια, διάρκεια 50'). Υπάρχουν ταξί στο νησί, καθώς και καΐκια για επισκέψεις σε απρόσιτες από το εσωτερικό παραλίες και σπηλιές αλλά και για ενδιαφέρουσες εκδρομές.

Το νησί διαθέτει πολλά ξενοδοχεία, μοιρασμένα στην πρωτεύουσα και τα παράλια χωριά (1300 κρεβάτια), και αρκετά ενοικιαζόμενα διαμερίσματα (περίπου 600 κρεβάτια). Προσιτές είτε με τα πόδια είτε με καΐκια, είναι τουλάχιστον οκτώ καθαρές παραλίες: αμμουδιές ή με βότσαλα, κάποιες και με βράχια. Στις Θερμές, λειτουργεί ομοιόθερμη αλιπηγή με θειούχα και ραδιούχα ιαματικά νερά.

Το μεγάλο βυζαντινό Κάστρο (με εννιά ολόλευκα εκκλησάκια και ερείπια σπιτιών) προβάλλει επιβλητικό πάνω από την παλιά πρωτεύουσα, Χώρα. Όμως, η περιοχή είναι γεμάτη κάστρα, άλλα προσιτά στον επισκέπτη κι άλλα όχι: Το Καστέλι κοντά στο Μασούρι και το ερειπωμένο βυζαντινό στην Τέλενδο, «συνδέονται» καθώς ο θρύλος μιλά για το «βασιλόπουλο» του Καστελιού και την αγαπημένη του, στο κάστρο της Τελένδου. Άλλος θρύλος αναφέρεται στο μοναστήρι - κάστρο της Κυρά(ς) Ψηλής, που κτίστηκε από τον Καλύμνιο Ρούσο. Τον είχαν πάρει οι Τούρκοι με το παιδομάζωμα, έγινε γενίτσαρος και μετά πασάς με το όνομα Γκιουλ Αχμέτ, πέρασε από το νησί, θυμήθηκε τη γενιά του, αναγνώρισε τον πατέρα του κι έφτιαξε το μοναστήρι. Υπάρχουν ακόμα το τιτανικό Καστρί των νεολιθικών χρόνων στον Εμπορειό (με επικίνδυνη σήμερα πρόσβαση) και το κάστρο της (Παναγιάς της) Χρυσοχεριάς (κτίστηκε από τους Ιωαννίτες Ιππότες).

Στο Αρχαιολογικό Βουβάλειο Μουσείο (διώροφο αρχοντικό της Κατερίνας Βουβάλη), στην Πόθια, εκτίθενται ευρήματα από τα 5.000 π.Χ. ως και την βυζαντινή εποχή. Στο Ναυτικό – Λαογραφικό αναπαριστάνονται οι παραδόσεις, τα έθιμα και ο τρόπος δουλειάς των σφουγγαράδων. Στο Μουσείο Βαλσαμίδα (στα Βλυχάδια, νότια από την Πόθια) παρουσιάζονται θαλάσσια ευρήματα. Στο Παραδοσιακό Σπίτι (έξω από την Πόθια, στον δρόμο για τον Άγιο Σάββα) αναβιώνουν η καθημερινή ζωή και τα έθιμα των νησιωτών.

Σπηλιές προσιτές ή απρόσιτες, στο εσωτερικό του νησιού, παρουσιάζουν ενδιαφέρον είτε για τις ιστορίες που συνδέονται με αυτές (των Νυμφών είναι γνωστό ως των Επτά Παρθένων που μπήκαν για να κρυφτούν από τους πειρατές αλλά χάθηκαν και κανένας δεν τις ξαναείδε) είτε για την ιστορική και αρχαιολογική τους αξία (νεολιθικά εργαλεία και μινωική κεραμική στο σπήλαιο Δασκαλειό, στον Βαθύ).

Εκτός από τα φημισμένα σφουγγάρια, ο επισκέπτης μπορεί να προμηθευτεί θυμαρίσιο μέλι και βότανα (αρωματικό τσάι και φασκόμηλο από την Ψέριμο). Ιδιαίτερη λιχουδιά του νησιού αποτελούν οι θαλασσινοί μεζέδες. Επίσης, το «μουούρι» (αρνί με ρύζι και μυρωδικά, ψημένο σε πήλινα «γιουβέτσι» ή «γάστρα») που αποτελεί και το «κυρίως πιάτο» στη γιορτή της αγάπης.

Τηλέφωνα: Λιμεναρχείο: 224.30.29.304. Αστυνομία: 224.30.29.301. Νοσοκομείο και Κέντρο Υγείας (στην Πόθια): 224.30.23.025, 224.30.28.851, 224.30.29.683. Αγροτικό Ιατρείο (στον Βαθύ): 224.30.31.233. Ολυμπιακή: 224.30.29.265 και 224.30.29.903. Ταξί: 224.30.50.300. Δημοτικό γραφείο τουρισμού: 224.30.29.310. Ιδιωτικά γραφεία τουρισμού: 224.30.22.036, 224.30.22.909, 224.30.24.083, 224.30.24.820, 224.30.29.265.

Η ιστορία της Καλύμνου

Ευρήματα νεολιθικά και Νεοανακτορικής (μετά το 1700 π.Χ.) μινωικής εποχής μαρτυρούν τους απώτερους χρόνους κατοίκησης του νησιού. Η ιστορική διαδρομή των νησιωτών είναι όμοια με εκείνη των υπολοίπων Δωδεκανησιωτών. Στην «ευθύνη» της Καλύμνου ανήκουν και οι βραχονησίδες Ίμια, τόπος περί τον οποίο συνέβη το θερμό ελληνοτουρκικό επεισόδιο, τον Ιανουάριο του 1996 (βλέπε **Ιστορία του νομού**).

Όμως, η ιδιαιτερότητα των Καλυμνιωτών είναι η ζύμωσή τους με τους βυθούς των θαλασσών. Σκληροτράχηλοι και τολμηροί σφουγγαράδες, δημιούργησαν έπος, απ' όταν η σπογγαλιεία αποτελούσε το πιο επικίνδυνο επάγγελμα που θαλασσινός θα τολμούσε να ακολουθήσει. Αν επιβίωνε στους βυθούς, δύσκολα ξέφευγε από την «νόσο των δυτών».

Τα σφουγγάρια είναι ζώα της θάλασσας, από τα πιο ατελή. Ανήκουν στο γένος των κοιλεντερωτών (ομοταξία σπογγωδών) και περιλαμβάνουν πάμπολλα είδη απλωμένα στις θερμές και εύκρατες θάλασσες και κυρίως στη Μεσόγειο. Περισσότερο μοιάζουν με φυτά, έχουν ακανόνιστο σώμα, συνήθως κυπελλοειδές ή σχεδόν σφαιρικό, μαλακό και γεμάτο πόρους. Ο σκελετός τους αποτελείται από ελαστικές ίνες. Το χρώμα τους είναι καφέ επάνω και σταχτοκίτρινο κάτω. Πιο διαδεδομένα είναι το φαρμακευτικό σφουγγάρι και η τσιμούχα. Η Ερυθρά θάλασσα, η Μεσόγειος (Αδριατική, Αιγαίο ιδιαίτερα) και η Φλόριντα των Ηνωμένων Πολιτειών είναι οι τόποι, όπου οι σφουγγαράδες τα βρίσκουν.

Παλαιότερα, η αναχώρηση των σφουγγαράδικων αποτελούσε το γεγονός της χρονιάς. Γινόταν τέλη Απριλίου με αρχές Μαΐου, αφού προηγουμένως όλο το νησί συμμετείχε στη «γιορτή της αγάπης», με κοινό τραπέζι, γλέντι και χορό. Η γιορτή επιζεί στην Πόθια, ως αναβίωση της παράδοσης, μεταφερμένη στην κεντρική πλατεία το Πάσχα και συμπληρωμένη με αναπαράσταση της δουλειάς του σφουγγαρά με το σκάφανδρο και με καύση βεγγαλικών.

Για την αλίευσή των σφουγγαριών, οι δύτες πρέπει να φτάσουν ως τον βυθό της θάλασσας, σε βάθος μέχρι 91 μέτρα και μισό (πενήντα οργιές). Σήμερα, η αλίευση γίνεται με σύγχρονο εξοπλισμό (στην Κάλυμνο λειτουργεί η μοναδική κρατική σχολή δυτών). Παλιά, η δουλειά ήταν πολύ πιο σκληρή και αρκετά επικίνδυνη και γινόταν με σκάφανδρο: Μια αδιάβροχη και αεροστεγής στολή που καλύπτει ολόκληρο το σώμα ως τον λαιμό και αφήνει γυμνές μόνο τις παλάμες των χεριών. Πάνω από τη στολή, ο δύτες φορά παπούτσια από μολύβι, με μολυβένιες πλάκες για να μπορεί εύκολα να βυθιστεί. Στο άνοιγμα του λαιμού, βιδώνεται βαρύ μεταλλικό κράνος με γυάλινα φιλιστρίνια που επιτρέπουν στον δύτε να βλέπει. Στο πίσω μέρος του μεταλλικού κράνους, προσαρμόζεται σωλήνας, του οποίου το άλλο άκρο βρίσκεται σε αντλία πάνω στο σφουγγαράδικο. Όσο διαρκεί το μάζεμα των σφουγγαριών, κάποιος πάνω στο πλοίο φροντίζει να στέλνει αέρα στον δύτε, έχοντας σε συνεχή λειτουργία την αντλία. Ο αέρας που περισσεύει μέσα στο κράνος, φεύγει από ειδική δικλείδα που ο δύτες ανοιγοκλείνει με συγκεκριμένες κινήσεις του κεφαλιού του.

Πριν να βγουν στο εμπόριο, τα σφουγγάρια υφίστανται ειδική επεξεργασία για να απαλλαγούν από το γλοιώδες υγρό που κουβαλούν. Στην Κάλυμνο, λειτουργούν ειδικά εργαστήρια με τους τεχνίτες πρόθυμους να ξεναγήσουν και να εξηγήσουν τα πώς και τα γιατί.

(Έθνος της Κυριακής, 2001 – 2002) (τελευταία επεξεργασία, 19.10.2009)